

צילום: שגיא שגיב

חורבת אום-אל-עלק

המשך המסע אל העבר ברמת הנדיב

ממגוון חומרים (זכוכית, חרס ואבן) ולעיתים גם נדרשים מומחים לאבקת צמחים (פולן) במטרה לזהות את מרכיבי הצומח בסביבה הטבעית בימי קדם. לאחר מכן, יש לרכז את תוצאות המחקרים כולם ולסכם את המחקר כולו, מה שאנו מכנים דו"ח חפירה ובהמשך גם למאמר מדעי. כלומר, לוקח לנו חודשים ולעיתים גם שנים של עבודה משותפת במגוון תחומי מחקר עד שמתקבלת תמונה אמינה ומלאה (ככל הניתן) של אתר החפירות הארכיאולוגי.

ביקשנו מיותר לספר על עבודתו עם יזהר הירשפלד שהתחיל את חפירות רמת הנדיב: "יזהר היה אדם מיוחד מאוד, למדתי ממנו הרבה על מגוון תחומים ונושאים. מה שיחד אותו, מלבד אישיותו הנעימה ומסבירת הפנים היא העובדה שתמיד אפשר היה למצוא אצלו אוזן קשבת ועזרה בעצה טובה. הייתה ליזהר יכולת מופלאה ונדירה, לספר את 'סיפור המקום' בכל אתר שבו עבד בדרך שבה כל אחד יכול היה להתחבר אל ההתרחשות ואל המקום. הוא עבד בהרבה אתרים, והיטיב לכתוב ולפרסם את תוצאות מחקריו. בנוסף, יזהר ייחס חשיבות רבה לחינוך ולעבודה עם נוער, והקדיש הרבה מזמנו לטיפוח דור העתיד."

בין התגליות החשובות ברמת הנדיב: המעיין, והנקבה, הבריכה הרומית, בית המרחץ הרומי, הארמון המבוצר, בית חורי.

בהזדמנות זו נודה ליותר ולכל חברי הצוות של הארכיאולוגים ושל רמת הנדיב שסייעו לחשוף את סיפורם של אתרים מעניינים אלה, לנו תפקיד לא פחות חשוב, לבקר במקומות להכיר את סיפוריהם המיוחדים, ולדעת לשמור עליהם גם לדורות הבאים.

שנים ברמת הנדיב. יותם בשיתוף עם אורית המשיכו את החפירות הארכיאולוגיות ברמת הנדיב החל משנת 2007 ועד שנת 2010.

"חפירה ארכיאולוגית דומה לכתב חידה", מסביר יותם, "במהלכה מתקדמים צעד-צעד אל הלא-נודע, תחת האדמה. למעשה, אפשר לראות בחפירה ארכיאולוגית כעין חקירה בלשית - בהתחלה יש מעט מאוד סימנים על פני השטח, וככל שמתקדמים הם מתרבים. בעזרת כלי עבודה, ידע, התמדה קצת מעוף, דמיון והרבה סבלנות מפענחים צעד - צעד ושלב אחרי שלב את הסודות ואת הרמזים (שהם הממצאים הארכיאולוגיים) המפוזרים בתת הקרקע. בחפירה ארכיאולוגית, מסירים שכבות קרקע המכילות ומכסות על גבי שרידים ארכיאולוגיים בתהליך איטי ומחושב. במידה וחופרים נכון, בזירות הראויה ובמשמעת פנימית, אפשר בהדרגה לבנות את סיפור המקום ולפתור את צפונותיו. חפירה ארכיאולוגית היא פרויקט מורכב ואינטנסיבי. הוא תלוי בגורמים רבים. העיקריים שבהם: תקציב, לוגיסטיקה, וכמובן מחקר, וידע מקדים ותלוי רבות גם בעובדים מיומנים. החפירה מתפתחת לפי מה שטמון תחת הקרקע ולכן, יש לקחת בחשבון הרבה התרחשויות שלא תמיד הן צפויות או ידועות מראש. במהלך החפירה אנו מקפידים על תיעוד השרידים, צילום ושרטוט תוכניות, אבל זו רק ההתחלה."

"עם סיום העבודות באתר החפירה, מתחיל שלב נוסף, מאתגר ומורכב לא פחות", מציין יותם, "במהלך שלב זה, אנו לומדים את הממצאים שנאספו, במקרים רבים, בעזרתם של מומחים. לדוגמה אנשי מעבדות האמונים שמתמחים בניקוי מטבעות וזיהויים וניקוי מתכות ושימורם. בשלב זה אנו עובדים גם עם אתרופולוגים, מומחים לזיהוי עצמות, לכלים

טורים הקודמים ערכנו הכרות עם אתרים ארכיאולוגיים ועם תולדות האדם ברמת הנדיב. במערת כבארה פגשנו בסימנים שהשאיר אחריו האדם הקדמון, בשדה הרגמים התרשמנו משרידי קברים עתיקים של רועים על המצוק. בחורבת עקב סקרנו שלוש תקופות ארכיאולוגיות ומתקנים חקלאיים מהתקופה הרומית הקדומה ועד לימי הביניים.

השבוע נתמקד באתר הארכיאולוגי הגדול ביותר ברמת הנדיב. "חורבת עלק". רבים מכם וודאי מכירים את האתר שנמצא מעל לעין צור - המעיין (שביל המעיין) חזרה אל מרכז בשביל הכחול (שביל המעיין) חזרה אל מרכז המבקרים אפשר לראות ליד בריכות המעיין את בית המרחץ הרומי, בהמשך הטיפוס את השוכן (המכונה גם קולומבריום), ששימש לגידול יונים, ובהמשך את שרידי הישוב שהיה כאן. במיוחד בולטת החומה העבה ומגדל השמירה. לידם מספר גדול של חדרי מגורים. חלקו של האתר עבר שימור ושיחזור וחלקו האחר עדיין סגור למבקרים. לפני שנספר על הממצאים עצמם נתעכב מעט כדי ללמוד על החפירות הארכיאולוגיות, מה היא חפירה ארכיאולוגית, איך גילו את כל זה ומתי?

את החפירות באתר התחיל פרופסור יזהר הירשפלד ז"ל בשנת 1989, והן נמשכו בהנהלתו עד לשנת 2005. בעונות החפירה הראשונות נתגלו המעיין, הניקבה ובית המרחץ הרומי. פרופסור הירשפלד התמחה בחקר התקופה הרומית בארץ ישראל. בין היתר ניהל חפירות בטבריה, בעין-גדי ובקומראן שבמדבר יהודה. יזהר נפטר בשנת 2007 והוא בן 56 בלבד. בעונות החפירה האחרונות עבדו עם יזהר ברמת הנדיב יותר ספר וד"ר אורית פלג. את יותם פגשנו סמוך לאתר שבו עבד עם יזהר ועם צוות הארכיאולוגים שליווה אותו במשך